

ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ГАРАНТУЄТЬСЯ КОЖНОМУ

13 січня 2011 року Верховною Радою України був ухвалений, а 9 травня цього року введений в дію Закон «Про доступ до публічної інформації» (далі по тексту Закон про доступ). У ньому вперше законодавчо визначено поняття публічної інформації, гарантії та принципи забезпечення права на доступ до публічної інформації, порядок доступу до інформації, визначення та перелік суб'єктів у сфері доступу до публічної інформації з визначенням їх повноважень та реалізація права на доступ до інформації за інформаційним запитом. Даний законодавчий акт врегульовує механізм доступу до публічної інформації запитувачів інформації, якими можуть виступати фізичні, юридичні особи, об'єднання громадян без статусу юридичної особи, крім суб'єктів владних повноважень.

Основа права на доступ до інформації закріплена в ст. 34 Конституції України. Відповідно до неї кожен має право вільно зберігати, використовувати та поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір. Ця норма Конституції України ґрунтується на положеннях Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (ст. 18, 19) та ін.

Закони про доступ до публічної інформації існують у більшості демократичних держав і вони виступають реальним правовим механізмом здійснення одного з основних прав людини - права на доступ до публічної інформації, що є, в свою чергу вимогою європейських стандартів та необхідною умовою інтеграції України у Європейське співтовариство.

Перед тим, як з'ясувати, яким чином Законом про доступ визначено поняття «публічної інформації», згадаємо, що таке інформація взагалі та яким чином це поняття визначено нормативно. Отже, під інформацією слід розуміти документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються в суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.

У складі права на доступ до інформації можна виділити такі елементи (правомочності), які можуть бути реалізовані всіма без винятку суб'єктами зазначеного права: право доступу до документів та інших матеріалів, інформаційних ресурсів та інформаційних систем; право на звернення за інформацією до певних суб'єктів; право отримувати інформацію від конкретних суб'єктів; право фіксувати інформацію, в тому числі за допомогою технічних засобів; право на відтворення інформації (отриманої в не заборонений законом спосіб); право на доведення інформації до конкретних суб'єктів через її опублікування, а також поширення через мережі обміну даними (зокрема, Інтернет), передачі через засоби масової інформації в режимі повідомлень; право на отримання консультації з питань доступу до інформації.

За режимом доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Інформація з обмеженим доступом поділяється на конфіденційну і таємну. До таємної інформації належить інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі.

Діючим законодавством України однозначно чітко не визначено, яка саме інформація захищається державою. Законом України «Про державну таємницю» встановлюються такі грифи секретності як «особливо таємно», «цілком таємно», «таємно». Поряд з тим застосовуються такі грифи секретності, як «для службового користування», «опублікуванню не підлягає», «не для друку», «для внутрішнього користування».

Безперечним позитивом нового закону є усунення суперечливої конструкції «конфіденційна інформація, що є власністю держави» чинного Закону України «Про інформацію», і введення замість неї категорії службової інформації із вказівкою, які саме види інформації можуть належати до службової (ч. 1 статті 9 Закону про доступ). Тепер документам, які містять службову інформацію, присвоюється гриф «для службового користування» (ДСК), а переліки відомостей, що становлять службову інформацію, не можуть бути обмежені в доступі (ч. 3 статті 9). Це означає, що органи державної влади, які закрили перелік відомостей з грифом ДСК, поставивши на нього гриф ДСК, повинні розкрити і оприлюднити ці переліки (а це Кабінет Міністрів України та інші органи).

Згідно із Законом про доступ не може бути обмежено доступ до інформації про розпорядження бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном, у тому числі до копій відповідних документів, умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримали ці кошти або майно. Законом про доступ визначено, що не належать до інформації з обмеженим доступом декларації про доходи осіб та членів їхніх сімей, які:

- 1) претендують на зайняття чи займають виборну посаду в органах влади;
- 2) обіймають посаду державного службовця, службовця органу місцевого самоврядування першої або другої категорії.

Новий закон ретельно визначає обов'язки розпорядників щодо оприлюднення інформації, визначення структурних підрозділів або відповідальних з питань запитів на інформацію, процедуру розгляду запитів. Для надання відповіді на запит надається лише 5 робочих днів, а не місяць, як було раніше. Більше того, закон встановлює види інформації щодо якої відповідь повинна надаватися іще швидше - протягом 48 годин. Це інформація, необхідна для захисту життя

чи свободи особи, щодо стану довкілля, якості харчових продуктів і предметів побуту, аварій, катастроф, небезпечних природних явищ та інших надзвичайних подій, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян. Проте згідно з ч. 4 статті 20 Закону про доступ строк розгляду запиту може бути продовжений до 20 робочих днів, якщо запит стосується великого обсягу інформації або вимагає пошуку її серед значної кількості даних.

Прозорість механізмів доступу до публічної інформації та обмеження доступу до інформації є одними з ключових індикаторів відкритого інформаційного суспільства. Належне правове врегулювання даних механізмів шляхом прийняття відповідних законодавчих актів, зокрема Закону України «Про доступ до публічної інформації», свідчить про розуміння публічної влади в необхідності правового врегулювання доступу до публічної інформації з метою забезпечення виконання Конституції України та взятих на себе міжнародних зобов'язань.